

GİRİŞİMCİLERDE RİSK ALMA EĞİLİMİ VE BELİRSİZLİĞE TOLERANS İLİŞKİSİNE KÜLTÜREL YAKLAŞIM

A CULTURAL APPROACH TOWARDS RISK PROPENSITY AND TOLERANCE FOR AMBIGUITY OF ENTREPRENEURS

Ferda ERDEM *

ÖZET

Belirsizlik içeren bir çevrede karar alma, uygulama ve bu kararların sonuçlarına yönelik riskler üstlenme, girişimciliğin temel işlevi iken, belirsizliğe tolerans ve risk alma eğilimi, çoğu zaman girişimcileri diğerinden ayıran belirgin özellikler olarak görülmektedir. Ancak bu durum, sadece girişimcinin kişilik özelliği veya bireysel algılama süreçleri ile açıklanamayacak kadar karmaşıktır. Konuya yönelik daha kapsamlı bir bakış açısına izin veren kültürel yaklaşım, girişimciyi kendi kültürel bağlamından bağımsız olarak ele almayı ve evrensel bir girişimci tipolojisini savunmayı *riskli* bulmaktadır. Bu çalışmanın amacı da, yüksek düzeyde belirsizlikten kaçınma şeklindeki toplumsal özelliğin, girişimcilerin risk alma eğilimini ve belirsizliğe tolerans düzeyini nasıl etkilediğini incelemektir. Küçük girişimcilere yönelik yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, girişimcilerin belirsizliğe toleransı ve risk alma eğilimi yüksek değildir ve bu sonuç, toplumun belirsizlikten kaçınma özelliği ile uyumludur; ancak, belirsizliğe tolerans düzeyi, girişimcilerin genel risk alma eğilimini kısmen açıklayabilmektedir. Bu nedenle, girişimcilik olgusuna yönelik görece olarak daha yeni olan kültürel yaklaşımın, farklı araştırma soruları ve geniş örneklemlerle karşılaştırmalı çalışmalarla olgunlaştırılması gerekli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Girişimci, risk eğilimi, belirsizliğe tolerans, toplumsal kültür, kültürel yaklaşım

ABSTRACT

While taking and executing decisions and undertaking risks regarding the results of those decisions in a context of uncertainty is the main function of entrepreneurship, tolerance for ambiguity and risk-taking propensity are seen as major characteristics of entrepreneurs that differentiate them from others. However, this is a complex phenomenon that can not be explained only by the personality traits of an entrepreneur or by individual perception processes. Cultural approach which allows a comprehensive perspective for this topic finds it *risky* to defend a universal entrepreneurial typology which examines the entrepreneur independent of his or her cultural context. The aim of this study is to investigate how the society's characteristic of high uncertainty avoidance affects the entrepreneurs' risk-taking propensity and the level of tolerance of Turkey for ambiguity. According to the results of this study on the small business entrepreneurs, tolerance for ambiguity and risk propensity were not high. This result is in accordance with the uncertainty avoidance characteristic of the society. However, the level of tolerance for ambiguity can partially explain the general risk-taking propensity of entrepreneurs. Thus, various research questions based on cultural approach need to be investigated on large sample, comparative studies.

Keywords: Entrepreneur, risk propensity, tolerance for ambiguity, uncertainty avoidance, societal culture, cultural approach

GİRİŞ

Girişimcilik yazınında en sık ele alınan konulardan biri, risk alma eğilimidir. Yapılan çalışmaların bir kısmında, girişimcilerin diğerlerine göre daha fazla risk aldıkları savunulurken, diğer birçok çalışmada da girişimcinin aşırı risk üstlenmesinin bir mit olduğu, bunun yerine, girişimcinin aslında riski yönettiği vurgulanmaktadır. Özellikle son dönemdeki çalışmalarda girişimcinin, diğer sosyal ve ekonomik aktörlere göre, her zaman yüksek risk üstlenme anlamına da gelmeyen, farklı risk alma davranışı sergilediklerinin üzerinde durulmakta ve bu davranışı etkileyen çeşitli değişkenler ele alınmaktadır: Bireysel özellikler, riskli durumun özelliği, girişimcinin deneyimi, teşvik edici veya hevesizlik yaratan çevresel faktörler, sık vurgulanan değişkenlerdir. Son dönemdeki bazı çalışmalarda ise, kültürel özellikler ile girişimcilik özellikleri arasında ilişki aranmaktadır.

Bu çalışma, risk davranışının, bireyin sadece psikolojik özelliğine bağlı olarak gelişen bir davranış değil, aynı zamanda sosyal bir davranış olarak da kabul edilip edilemeyeceği sorusuna dayalı olarak, belirsizlikten kaçınma eğilimi yüksek olan toplumumuzda, girişimcilerin risk eğilimini incelemeye yöneliktir. Bu amaçla girişimcilik yazınında iyi bilinen, Kogan ve Wallach'ın, farklı riskli durum senaryolarını içeren risk eğilimi ölçeği ve MacDonald'ın belirsizliğe tolerans ölçeği kullanılarak girişimcilerin tolerans ve risk düzeyleri ölçülmüş ve bulgular, yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar için bir ön veri olarak tartışılmıştır.

RİSK EĞİLİMİ VE BELİRSİZLİĞE TOLERANS İLE İLİŞKİSİ

Risk bir karar özelliğidir ve kararların uygulanmasının sonucunda elde edilecek çıktılara ilişkin belirsizliği anlatır; bu belirsizlik, kararların sonuçlarının hayal kırıklığı yaratabileceği anlamındadır (Sitkin ve Paolo, 1992). Potansiyel kayıplar, bu kayıpların anlamlılığı ve kayıpların belirsizliği risk yapısının kritik unsurlarıdır; risk arttıkça, potansiyel kayıpların belirsizliği de artmaktadır.

Belirsiz bir durum, birey tarafından, yeterli veri olmaması nedeniyle tam olarak yapılandırılmayan veya kategorize edilemeyen durumdur. Belirsizlik toleransı ise, belirsiz durumlara olumlu tepki verebilme yeteneğidir. Birey, belirsiz bir çevrede aldığı karara, daha fazla bilgi aramaya kalkışmaksızın halen güvenebiliyorsa, yüksek toleransa sahip demektir (Teoh ve Foo, 1997:72). Hofstede'ye göre (1991) risk, bir olayın meydana gelme olasılığının oranı iken, belirsizlik ise, bir olasılığa bağlı kalmadan, herhangi bir şeyin olabileceğine yönelik beklentidir ve kaygı yaratır. Eğer belirsizlik, risk olarak açıklanabiliyorsa bir kaygı kaynağı olmaktan çıkar (s. 154).

Risk alma davranışına yönelik en sık başvuru Sitkin ve Paolo'nun modelinde (1992), bir karar alıcının, bir sorun karşısında düşük ve yüksek risk içeren tepkiyi seçmesi üç faktörle ilişkilendirilmektedir: Bireyin özellikleri, örgütün özellikleri, sorunun yapısı veya soruna yönelik deneyim.

Bu modelde bireyin özellikleri ile kastedilen, risk eğilimi, risk algısı ve risk tercihidir. Riskli karar alma sürecinde, tek başına risk alma davranışına yol açmayan ancak en önemli özellik olarak kabul edilen risk eğilimi, bireyin risk alma veya kaçınma şeklindeki karar anındaki eğilimidir. Buna göre, bireyin riskten kaçınma eğilimi yüksekse, olumsuz çıktıları olumlu çıktılardan daha öncelikli bulur (Stewart ve Roth, 1992). Diğerlerinin engel olarak gördüğü bir durumu, fırsat olarak gören girişimciler bu duruma örnek olarak verilebilir (Crow, 1998).

Karar alıcının riski bu şekilde değerlendirmesi, aslında riski algılamasıdır ve bu değerlendirme kişinin, durumun belirsizlik derecesine yönelik olasılık tahminlerini, bu belirsizliği nasıl kontrol edebileceğini ve bu tahminlerine güvenmesini kapsar (Sitkin ve Weingart, 1995:1575).

Risk tercihi ise bir bireysel özelliktir; risk almanın gerektirdiği mücadeleden hoşlanan bir karar alıcı, daha fazla riskli eylemler yüklenecektir (Sitkin ve Paolo, 1992).

Sonuç olarak, *risk algısı bireyin risk eğiliminden etkilenirken, risk eğilimi de karar alıcının risk tercihi ile belirlenmektedir* (Williams ve Narendan, 1999).

Risk davranışının belirleyicilerinden biri olarak yukarıdaki modelde sözü edilen sorunun yapısı, bireyin geçmişe ilişkin deneyimini, yani, sorunu tanıyıp tanımadığını anlatmakta ve bireyin önceki başarılarını veya başarısızlıklarını içermektedir (Sitkin ve Weingart, 1995:1575). Deneyimini kullanan birey, herhangi bir durumu kazanç- fırsat veya kayıp-tehdit olarak yapılandırır (Stewart ve Roth, 1992). Bu nedenle, risk alma eğilimini zamanla ve deneyimle değişebilen bireysel kapasite olarak görmek mümkündür (Kets de Vries, 1996). Diğer bir faktör olarak ele alınan örgütsel bağlam ise, örgüt kültürünün riske yönelik değeri anlamındadır. Örgütsel eğilimlere göre, bir örgütte belirlilik belirsizliğe, riskten kaçınma risk üstlenmeye tercih edilebilir; dolayısıyla bu durum bireyin risk alma davranışını etkiler.

Bu modelin eksik kalan yönü ise, kültürel bağlamın risk alma davranışı üzerine olası etkisidir. Kültür, toplumdaki bireyler için, genel bir davranış düzlemi belirleyerek bireylerin eğilimlerini etkiler (Eroğlu, 1998). Örneğin, bireylerin belirsizlikten kaçınması, değişimlere dirençli olması, yeniliklere temkinli yaklaşması, farklılıklara düşük tolerans göstermesi gibi özellikleri, toplumun genel yaklaşımından etkilenir; ancak burada, bireyleri aşırı kalıplaştırmadan da kaçınmak gerekir.

Williams ve Narendran (1999), kültürel ve toplumsal ön kabullerin ve belirli kişisel özelliklerin desteklenmesinin, riskli durumu algılama yollarını etkilediğini belirtmekte ve Avrupalıların, Amerikalılara göre daha fazla riskten kaçınmasını, bu duruma örnek olarak vermektedirler. Dorfman ve Hovell (1988) ise, bireyin kültüründen etkilenmesinin değişebileceğini, geleneksel değerlere sahip toplumlarda bireylerin, kültürel değerlere bağlılığının güçlü; modern değerlere sahip toplumlarda ise, bireylerin toplumsal değerlere

bağlılığının zayıf olabileceğini vurgulayarak (Williams ve Narendran, 1999) etkilenme düzeyini sınırlandırmaktadırlar.

Belirsizlikten kaçınmayı bir kültürel değer olarak gören Hofstede'e göre (1991:154), yüksek belirsizlikten kaçınma değerine sahip toplumlarda gerek kurumlarda, gerekse insan ilişkilerinde yapılandırılmış durumlar tercih edilir (Shane ve Scott 1992); muğlaklık korku yaratır, tahmin edilebilirlik aranır, güvenlik ihtiyacı önemlidir, belirsizliğin yarattığı stres ve kaygı yüksektir. Ancak, paradoksal olarak bireyler, belirsizliği azaltmak için yüksek risk içeren davranışlar da gösterebilirler.

Hofstede'in, dört kültürel boyutu (güç mesafesi, bireyci-ortaklaşa davranış, erillik-dişillik ve belirsizlikten kaçınma) içeren araştırmasının sonucunda, toplumların bazıları yüksek düzeyde belirsizlikten kaçınan (örneğin: Yunanistan, Japonya, Fransa, Türkiye), bazıları ise belirsizliğe yüksek tolerans gösteren toplumlar (örneğin: Danimarka, İngiltere, İsveç) olarak belirlenmiştir. Türk toplumuna yönelik daha sonra yapılan diğer araştırmalar da (Sargut, 1994; Wasti, 1995; Erdem, 1996), toplumda belirsizlikten kaçınma düzeyinin yüksek olduğunu desteklemektedir.

GİRİŞİMCİNİN RİSK EĞİLİMİ

Geleneksel olarak girişimciliğin tanımı risk üstlenme eylemine dayalıdır. Chantillon'dan beri girişimciliğin risk alma yönüne hep dikkat çekilmiş ve yazında girişimci çoğu zaman bir risk üstlenici olarak tanımlanmıştır. Özellikle işletmecilik faaliyetlerinde profesyonel yöneticilerle girişimcileri birbirinden ayırırken ilk vurgulanan, girişimcilerin yöneticilerden farklı olarak kar/zarar riskini bizzat üstlenmesidir. Ancak ekonomik riskler, girişimciler için sadece bir boyuttur; belirsiz bir çevrede kariyer riski, sosyal riskler, psikolojik ve fiziksel riskler, çoğu zaman ekonomik risklerle biraradadır (Brochhaus, 1980:510; Pandeliau, 1998; Busenitz, 1999; Littunen, 2000:295). Üstlenilen tüm bu risklerin sonucunda girişimcinin beklediği başarıdır veya başlangıçta hedeflediği sonuçlara ulaşmadır. Ancak, başarısızlık da muhtemeldir ve bu durumda riskler, girişimciliğin karanlık yüzüne dönüşebilir (Kuratko ve Hodgetts, 1998:106). Dolayısıyla, bu konudaki belirsizliğe katlanma, girişimcinin üstlendiği temel rollerden biridir (Teoh ve Foo, 1997).

Camphell (1992), girişimcilik eylemlerinin, doğası itibarıyla risk ve belirsizlik içerdiğini, herşeyden önce girişimci olma kararının diğer alternatiflere göre riskli olduğunu belirtirken, olayın sadece psikolojik faktörlerle belirlenmediğini, girişimcilik eyleminin başlamasını teşvik eden dış faktörlerin de önemli olduğunu vurgulamaktadır. Aslında bu ve benzeri görüşler, girişimcinin başarıma ihtiyacı, iç kontrol odağı, belirsizliğe tolerans ve risk eğilimi gibi ayırtedici kişilik özelliklerine sahip olduğuna dayanan, ancak görgül bulguları sınırlı başarı gösteren araştırmalar nedeniyle eleştirilen *özellikler yaklaşımının* kısıtlarını gidermeye çalışmaktadır.

Bu konuda alternatif yaklaşım olarak ileri sürülen *bilişsel temelli yaklaşım*, risk eğilimini kişisel bir özellik olarak görmez, girişimcilerin riskli durumları nasıl algıladıklarına yönelik süreç ile ilgilenir. Ayrıca, yaş, cinsiyet, deneyim, eğitim durumu, aile yapısı, girişimcinin geçmişi, sosyo-ekonomik statü gibi demografik faktörler de (Lau ve Chan, 1994; Kets de Vries, 1996; Minniti ve Bygrave, 1999) algılamaları etkileyen bireysel faktörlerdir. Perry'e göre (1990), risk alma bir özellik, bir yaklaşım veya bir tepki değil, girişimcinin dünyayı algılama biçimidir ve girişimciler riskli durumları diğerlerine göre daha iyimser algılamaktadırlar (McCarthy ve Leavy, 1999). Palich ve Bagby de (1995), benzer bir şekilde, girişimcilerin girişimci olmayanlara göre risk alma eğilimlerinde fark olmadığını, ancak, girişimcilerin iş durumlarını daha güçlü bir şekilde fırsat ve kazanç olarak yapılandıklarını savunurken; Thompson (1999), girişimcilerin, çevredeki karışıklıklara ve belirsizliğe, kendileri için güçlü bir stratejik pozisyon yaratarak tepki verdiklerini ve yenilik getirme, katma değer yaratma, kaos ortamında fırsatları görme gibi proaktif eylemler ile aslında başkaları için belirsizlik yarattıklarını; bu eylemlerin ise bir risk alma davranışı olduğunu belirtmektedir.

Girişimcilerin risk alma eğiliminin, girişimci olmayanlara göre değişip değişmediği her zaman merak edilen bir konudur ve buna yönelik yapılan çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Stewart ve Roth (1992) tarafından yapılan bir meta-analitik çalışmada, girişimcinin risk eğilimine yönelik araştırmalarda kullanılan ölçekler ve sonuçlar karşılaştırmalı olarak incelenmiş; bazı araştırmalarda girişimciler ile diğer gruplar (yöneticiler, işletme sahipleri) arasında risk alma eğiliminde fark bulunmazken (Brockhaus, 1980; Ray, 1982; Robbins, 1986; Master ve Meier, 1988; Richard, 1989), bazı araştırmalarda girişimcilerin risk eğiliminin görece olarak daha yüksek bulunduğu (Sexton ve Bowman, 1983, 1986; Ahmed, 1985; Begley ve Boyd, 1987; Carland ve Carland, 1991) vurgulanarak risk ölçüm araçlarına dikkat çekilmiştir.

Girişimcinin risk alma eğilimine yönelik bir genelleme yapılmasını engelleyen bu durum, konuya yönelik farklı etkenlerin tartışılmasına yol açmıştır. Örneğin, Das ve Teng (1997), risk eğiliminin sadece girişimci ve girişimci olmayanlar arasında değil, girişimlerin kendi içinde de değiştiğini; esnaf girişimcilerin kısa dönemli riskler üstlenirken, fırsat kollayan girişimcilerin ise uzun dönemli riskler üstlendiklerini belirtmektedirler. Diğer yandan, tek tip girişimci tipolojisine karşı çıkan ve girişimcileri kendi aralarında pragmatik ve karizmatik diye ayıran McCarthy ve Leavy (1999), ilk grubu daha planlı, rasyonel ve riski azaltma eğilimine sahip olarak nitelerken; karizmatik grubu, vizyoner, yüksek inisiyatif üstlenen ve yüksek risk alan grup olarak açıklamaktadırlar.

Girişimcilerde risk eğilimini etkileyen bireysel dinamiklerin dışında, görece olarak daha az araştırılan diğer bir faktör ise kültürel etkidir. Oysa, girişimcilik faaliyetlerinin ülkeden ülkeye, hatta aynı ülke içinde bölgeden bölgeye değiştiği bilinmektedir (Bygrave ve Minniti, 2000:25).

Toplumsal kültürün girişimcilik kültürü üzerine etkilerine yönelik yaygın tartışma, genel anlamda hangi kültürlerin girişimcilik özelliklerini daha fazla destekledikleri yönündedir. Örneğin, McClelland'ın (1962), üç temel davranışa - sorunlara çözüm bulmada yüksek sorumluluk üstlenme, riski hesaplayarak alma ve performansa yönelik geribildirim talep etme- (Johnson, 1990:40) dayandırdığı ve en önemli girişimcilik özelliği olarak kabul edilen başarıya ihtiyacı, Amerikan toplumunda en fazla desteklenen değerdir (Pillis, 1998).

Girişimcilik ile kültürel özgünlük arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, çünkü kültürün, girişimciliğin başlatılmasına yönelik bireysel tutumu belirlediğini savunan Morrison (2000), açık toplumlarda, başarısızlığın büyütülmediğine ve hataya tolerans anlamındaki bu anlayışın, bireyleri yenilikleri denemeye teşvik ettiğine, dolayısıyla girişimciliğin toplumca desteklendiğine dikkat çekmektedir. Benzer bir şekilde Chen v.d. de (1998), bazı toplumların görülebilir ve ulaşılabilir kaynaklar yaratma, girişimcilik başarılarını duyurma ve fırsat çeşitliliği yaratma yoluyla, girişimcilik için etkili bir çevre oluşturma konusunda çaba harcadıklarını belirterek, benzer görüşleri paylaşmaktadırlar.

Yasin (1996) tarafından, Filistinli Müslüman ve Yahudi girişimciler üzerine yapılan araştırmada da, başarıya ihtiyacına yönelik, iki grup arasında fark bulunamamış ve bu durum, ortak kültürel değerlerin, dini değerlerden çok daha iyi bir belirleyici olduğu şeklinde yorumlanmıştır (s.75). Tiessen (1997) ise farklı olarak, bireyci ve ortaklaşa davranış gösteren toplumlarda girişimcilerin, kaynak temininde birbirlerine göre daha değişik stratejiler izlediklerini belirtmektedir.

Konuya yönelik sınırlı çalışmalardan biri de Busenitz ve Lau (1997) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bazı kültürlerin neden diğerlerine göre daha fazla girişimci yarattıklarını tartışan yazarlar, işletme kurmayı bir bilişsel model yardımıyla açıklamaktadırlar. Bu modele göre bireycilik, belirsizlikten kaçınma, güç mesafesi ve zaman yönelimi değerlerinden oluşan kültürel değerler; sosyal hareketlilik, ekolojik niş ve pazar koşullarından oluşan sosyal bağlam; risk alma, kontrol odağı ve başarıya ihtiyacından oluşan bireysel değişkenler birlikte bir kavrayış (cognition) oluşturarak, işletmenin kurulmasını sağlamaktadırlar. Yine bu çalışmada kültürel değerlerin kavrayış üzerindeki etkisine, belirsizlikten kaçınma eğilimi örnek olarak verilmiş; toplumda bu eğilim yüksekse bireylerin daha düşük bir olasılıkla girişimcilik düşüncesini geliştireceği, düşük düzeyde belirsizlikten kaçınanların ise, pazar boşluğunu daha hızlı bir biçimde bir iş fırsatı olarak göreceği vurgulanmıştır. Bu durum, yüksek belirsizlikten kaçınma eğilimi ile girişimcilik eğilimi arasında olumsuz bir ilişkinin varlığını anlatmaktadır (s.31).

Girişimcilerin kişilik özellikleri uzun süreden beri araştırılan konulardan biri olmasına rağmen, bu özellikleri farklı kültürlerde karşılaştırmalı inceleyen görgül araştırmaların tarihinin uzun olmadığı görülmektedir (Muller ve Thomas, 2001). Özellikle de girişimcilerin risk eğilimi ve belirsizliğe tolerans özellikleri, kültürel farklılıklar açısından çok fazla araştırılmamıştır. Ayrıca, bu konuda sınırlı yapılan araştırmalardan bir kısmı da girişimcilere yönelik değildir.

Girişimcilere yönelik olmayan, risk ve belirsizlik özelliklerini inceleyen eski araştırmalardan biri, Hintli ve Kanadalı öğrencilere yönelik olarak, McMaster (1976) tarafından yapılmıştır. Bulgulara göre, Hintli öğrenciler, Kanadalı öğrencilere göre daha fazla riskten kaçınmakta, daha fazla otoriteye eğilim göstermekte ve düşük belirsizlik toleransına sahiptirler. Diğer yandan, Terpstra v.d. (1993) tarafından yöneticileri hedefleyen çalışmada, ABD ve Hong Kong’lu yöneticiler arasında risk alma eğilimi farklı bulunmamıştır. Muller ve Thomas (2001) tarafından dokuz ülkede, girişimcilik potansiyeli üzerine yapılan araştırmada ise, girişimciliğin temel özellikleri arasında kabul edilen kontrol odağı ve yenilikçilik, ülkelere göre farklı bulunmuştur. Bu farklılık, düşük düzeyde belirsizlikten kaçınan bireyci kültürlerde iç kontrol odağı ve yenilikçi özelliklerin, yüksek düzeyde belirsizlikten kaçınan ortaklaşa davranışa sahip toplumlara göre daha güçlü olduğu yönündedir. William ve Narendan (1999) tarafından, Singapur’daki Hintli ve Singapurlu yöneticilerin risk alma eğilimlerine yönelik karşılaştırmalı çalışmada da, Hintli yöneticilerin daha fazla risk almaya eğilimli oldukları saptanmıştır.

Girişimcilerin risk alma ve belirsizliğe tolerans özellikleri üzerine yapılan çalışmalarda ise, Uzakdoğulu araştırmacıların konuya olan ilgisi dikkat çekicidir. Singapur’da başarılı ve başarısız girişimciler üzerine yapılan bir araştırmada (Chew ve Kohn, 1993), iki grup arasında risk eğilimleri arasında fark bulunamazken, belirsizliğe tolerans özellikleri arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Ray’ın (1994), Singapurlu girişimciler ile Singapur’da faaliyet gösteren Çinli girişimciler üzerine yaptığı çalışmada ise, Çinli girişimcilerin daha fazla riske eğilimli olduklarını, çünkü bu girişimcilerin, başarılı olmak için risk almanın gerekli olduğuna inandıklarını; buna karşın, Singapurlu girişimcilerin ise, bu kültürde başarısızlığın kınanması nedeniyle, risk almaya teşvik edilmediklerini belirtmiştir. Diğer yandan Teoh ve Foo’nun yine Singapurlu yetmiş girişimci üzerine yaptıkları çalışmanın bulgularına göre, yüksek risk alma eğilimine ve belirsizlik toleransına sahip olan girişimciler için bu özellikler, girişimcilik rolünün yol açtığı stresi en iyi dengeleyen unsurlar olarak kabul edilmiştir.

Kuşkusuz bu sonuçlar, girişimcilerin özellikleri ile kültürel değerler arasındaki ilişkinin genelleştirilebilmesi için yeterli değildir ve bu konuda çok sayıda araştırmaya ihtiyaç duyulacağı açıktır. Özellikle, risk ile belirsizlik yapıları arasındaki yakın ilişkiyi dikkate alarak, kültürel bağlamın girişimcilerde, *risk alma eğilimi ile belirsizliğe tolerans düzeyi arasındaki muhtemel ilişkiyi nasıl etkileyeceği*, konuya yönelik önemli araştırma sorularından biridir.

YÖNTEM

Risk alma işlevi, girişimcinin belirsizlikle başa çıkmadaki yeteneğine dayanır (Kets de Vries, 1996) ve bu yeteneği birçok faktör etkilemektedir; bunlardan biri de kültürel özelliklerdir. *Araştırmanın amacı*, yüksek düzeyde belirsizlikten kaçınma eğiliminin geçerli olduğu bir toplumda bu özelliğin, girişimcilerin

belirsizliğe tolerans düzeyini ve risk alma eğilimlerini hangi yönde etkilediğini incelemektir.

Farklı kültürlerdeki girişimcilerle ve yine aynı kültürel bağlam içinde yer alan girişimci olmayan gruplarla karşılaştırmalı olarak gerçekleştirilememesi, **araştırmanın temel kısıtıdır**. Ancak, araştırmanın bulgularından, sınırlı da olsa yerel bir değerlendirmeye olanak tanınması ve sonuçlarıyla sonraki araştırmalar için yeni sorular üretmesi beklenmektedir.

Araştırmanın örnekleme, girişimcilerin adreslerine ulaşılabilirlik, anket ve ölçeklerin yanıtlanmasının zaman alması gibi nedenlerle, 100 küçük girişimci olarak belirlenmiş ve bu kişiler Antalya Ticaret Odası kayıtlarından tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Küçük girişimcilerin seçilmesinin nedeni, öncelikle ülkemizdeki genel girişimci popülasyonunda bu girişimcilerin oranının yüksek olması, diğer yandan, riskli kararları alma, uygulama ve sonuçlarına katlanma konularında bu tip girişimcilerin çoğu zaman tek başlarına inisiyatif sahibi olmalarıdır.

Ocak-Şubat 2000 tarihlerinde gerçekleştirilen çalışmada, anket ve ölçekler, girişimcilere, anketörler * yardımıyla dağıtılıp açıklanmış ve toplanmıştır; geriye dönen anket sayısı 93'tür.

Araştırma araçları olarak, girişimcilerin demografik bilgilerine ve kişisel deneyimlerine yönelik anket dışında, iki ölçek kullanılmıştır. Bunlardan ilki, MacDonald tarafından geliştirilen **belirsizliğe tolerans ölçeğidir** (Teo ve Foo, 1997) ve 20 önermeden (durumdan) oluşmaktadır. Yanıtlayıcıdan, her durum için doğru veya yanlış olarak nitelendirilmiş seçeneklerden, kendi düşüncesini yansıtanı işaretlemesi istenmektedir.

Ölçeğin değerlendirmesinde ise, belirsizliğe yüksek tolerans içeren seçeneğe 1 puan, düşük tolerans seçeneğine ise 0 puan verilmekte ve yanıtlayıcının toplam puanı en yüksek puan olan 20 puana yaklaştıkça, yüksek toleransa sahip olduğu kabul edilmektedir (örnek önermeler için bkz. Ek-1).

Araştırmanın ikinci temel aracı ise, risk eğiliminin bireyde genel bir eğilim olduğunu savunan, Kogan ve Wallach (1964) tarafından geliştirilen **risk eğilim ölçeğidir**. Araştırmacılar tarafından ilk kez kadın ve erkeklerin risk alma eğilimindeki farklılıkları belirlemek için kullanılan ölçek, farklı yapısı nedeniyle bazı araştırmacılar tarafından dolaylı veya açıkça eleştirilmiştir. Örneğin, Ray (1994), girişimcilerin tüm yaşam olaylarında aynı şekilde risk alamayacağını, dolayısıyla risk eğiliminin genelleştirilemeyeceğini belirterek, bu tür ölçeklerin ihtiyatla kullanılmasına dolaylı olarak dikkat çekerken, Shaver ve Scott ise (1991), Kogan Wallach'ın risk eğilimi ölçeğinin konuya yönelik araştırmalarda sıkça kullanıldığını, ancak, kişilerin başkaları adına yapacakları tercihlerle,

* Bu çalışmada anketör olarak görev alan, 2000-2001 eğitim-öğretim yılı İşletme Bölümü son sınıf öğrencilerinden, Mine Alacan, Can Başaran, Serkan Gezgin, Ali Kalafat, Mehmet Kılıç, Fatıha Kırkpınar, Tamer Koçak, Beyza Nacak, Barış Nam, Nihal Yavuz ve Kaya Yılmaz'a teşekkür ederim.

kendileri için yapacakları tercihlerin aynı olamayacağını, bu nedenle ölçeğin yöntem sorunları içerdiğini belirtmektedirler. Bu eleştirilere rağmen, risk eğilim ölçeği, girişimciler ve girişimci olmayanların risk eğilimini karşılaştırmalı olarak inceleyen birçok çalışmada (Brochhaus, 1980; Sexton ve Bowman, 1983; Manter ve Meier, 1988; Seth ve Sen, 1995; Kowert ve Hermann, 1997), kabul edilebilir güvenilirlik düzeyi ile kullanılmıştır (Stewart ve Roth, 1992).

Risk eğilim ölçeği, 12 hipotetik durumu içeren senaryodan oluşmaktadır. Senaryolar, kişilerin yaşamları boyunca karşılaştıkları veya karşılaşma olasılıkları yüksek görülen, sosyal, fiziksel, mali ve kariyerleriyle ilgili riskleri içeren olaylar şeklinde hazırlanmış ve yanıtlayıcının her senaryoyu hangi olasılığa kadar kabul edebileceği sorulmuştur (örnek senaryolar için bkz.Ek-2). Buna göre 12 ile 120 puan arasında değişen ölçekte, en düşük olasılığı seçen kişiler, düşük puan alacaklardır ve bu sonuç, kişilerin yüksek risk alma eğilimine sahip olduğunu göstermektedir.

BULGULAR

Kişisel ve İşletmeye Yönelik Bilgiler

Girişimcilere yönelik demografik özellikler ve işletmelerine yönelik bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır. Belirlenen genel profile göre, girişimcilerin büyük bir kısmı 26-35 yaş arasındadır; lise veya ortaöğrenimi tamamlayanların oranı diğer gruba göre yüksektir. İşletmelerin hukuki yapısı çoğunlukla limited şirket türüdür; faaliyet alanı daha çok ticarettir; girişimcilerin üçte ikisinden fazlası bölgesel pazarlarda faaliyet göstermekte ve 25 kişiden daha az sayıda eleman çalıştırmaktadır.

Tablo 1: Girişimcilere ve İşletmelere Yönelik Bulgular

DEMOGRAFİK BİLGİLER (n= 93)						İŞLETME ÖZELLİKLERİ (n=93)							
Cinsiyet (%)		Yaş (%)		Eğitim (%)		Hukuki yapı (%)		Faaliyet alanı (%)		Pazar alanı (%)		Çalışan sayısı (%)	
Erkek	90.2	< 25	13.0	Ortaokul	15.6	Kolektif	1.1	Gıda	12.0	Bölgesel	75.6	< 25 kişi	80
Kadın	9.8	26-35	44.6	Lise	35.6	Limited	72.2	Tekstil	8.7	Ulusal	8.9	26-50 kişi	9.5
		36-45	32.6	Üniv/Y.O	47.8	Komandit	1.1	Turizm	16.3	Bölgesel/ Uluslararası	11.1	51-80 kişi	-
		> 46	9.8	Y.Lisans	1.1	Anonim	13.2	İnşaat	12.0			81-100 kişi	-
						Tek kişi	12.2	Ticaret	51.1	Uluslararası	4.4	> 100 kişi	2.4

Tabloda yer alan bilgilere ek olarak, girişimcilerin % 70.3'ü işletmelerini bağımsız olarak (bayii, yavru şirket, şube olarak kuranların oranı düşüktür) kurmuşlardır. Girişimcilerin % 60.4'ünün şu anda gerçekleştirdikleri faaliyet, ilk faaliyetidir. İlk faaliyeti olmayan 40 girişimcinin 35'i, 1-3 arası girişimcilik deneyimine sahiptirler. Önceki faaliyetlerden vazgeçme nedenleri ise homojen değildir: % 39.5'i yetersiz getiriye, % 14'ü iflas etmiş olmayı, % 9.3'ü bürokratik engelleri ve yine % 9.3'ü zor rekabet koşullarını gerekçe olarak gösterirken, % 27.9'u herhangi bir gerekçe göstermemiştir.

Girişimcilerin şu anda yapmakta oldukları faaliyeti seçme nedenleri ise önemli oranda pazar fırsatlarıdır (% 46.2). % 24.2'si ise aldıkları eğitimin yaptıkları faaliyete yönelik olmasını ve % 9.9'u da teşvikler nedeniyle, yine % 9.9'u tesadüfen, % 4.4' ü miras yoluyla, diğerleri ise açıklamadıkları nedenlerle şuanda yapmakta oldukları faaliyetleri seçtiklerini belirtmişlerdir.

Girişimcilerin Belirsizliğe Toleransı ve Risk Eğilimleri

Bu aşamada ilk olarak, girişimcilerin her iki ölçek için aldıkları puanlar ve ortalama değerler hesaplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 10.0 ve Excel programları kullanılmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, belirsizliğe tolerans ölçeğinin orijinal yapısına göre toplam en yüksek puan 20'dir ve en yüksek tolerans ifade etmektedir. Ancak, araştırmada 4 önermenin, ölçeğin güvenilirliğini önemli ölçüde bozduğu tespit edilmiştir. Bu önermeler elenerek ölçek 16 önermeye indirilmiş ($\alpha = 0.73$) ve ölçeğin en yüksek puanı 16 olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan girişimcilerin ortalama belirsizliğe tolerans puanı 6.15'dir (Tablo 2). Girişimcilerin yüksek toleransa sahip olmadıkları veya farklı bir deyişle, belirsizlikten kaçındıkları saptanmaktadır. Girişimcilerde tespit edilen bu tolerans düzeyi, içinde buldukları toplumun özelliği ile çelişmemektedir.

Tablo 2 : Girişimcilerin Belirsizliğe Tolerans Düzeyi

Belirsizlik Toleransı (min.1 – max.16)		
Ölçek ortalaması	Girişimci ortalaması n= 93	Standart sapma
8.0	6.15	3.19

İkinci aşamada ise, Kogan-Wallach tarafından geliştirilen ölçek yardımıyla, girişimcilerin genel risk eğilimi ölçülmüştür. Bu ölçeğin güvenilirliği çok yüksek değildir ($\alpha = 0.66$), ancak bu değer, ölçeğin kullanıldığı diğer çalışmalardaki güvenilirlik değerlerine oldukça yakındır.

Risk eğilim ölçeğinde en yüksek değer olan 120 puana yaklaştıkça, genel risk alma eğilimi zayıflamaktadır. Gerçekleşme olasılığı onda bir olan senaryolar, en riskli senaryolardır ve bu durumda 12 senaryodan alınabilecek en yüksek risk eğilim puanı 12'dir (ortalama risk eğilim puanı 66'dır).

Araştırmaya katılan girişimcilerin, 12 senaryodan aldıkları puanların ortalaması 75.06'dır (Tablo 3) ve bu puan, girişimcilerin ortalama düzeyden daha yüksek oranda riskten kaçındıklarını göstermektedir.

Tablo 3 : Girişimcilerde Risk Eğilimi

Genel Risk Eğilimi (max. 12 – min.120)		
Ölçek ortalaması	Girişimci ortalaması n= 93	Standart sapma
66	75. 06	15. 68

Girişimcilerin genel risk eğiliminin, değişik riskli durumlar karşısında değişip değişmediği de incelenmiştir. Buna göre, girişimcilerin görece olarak en fazla risk üstlendikleri durum, ekonomik getirisi nedeniyle cazip, ancak siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle riskli olan, yabancı bir ülkeye yatırım riskidir. Bunu, müstakbel eş adayı ile yaşanan görüş ayrılıkları nedeniyle, riskli olabilecek evlilik kararı izlemektedir. Diğer yandan, girişimcilerin en fazla riskten kaçındıkları durum, zor bir kalp ameliyatıdır (Tablo 4).

Tablo 4: Farklı Riskli Durumlar ve Girişimcilerin Ortalama Puanları

RİSK SENARYOLARI (min 1- max. 10 puan)	Ortalama n=93	Standart sapma
1. Mali risk (Yüksek gelir için iş değiştirme riski)	6.25	2.96
2. Sağlık riski (Ağır bir kalp ameliyatı)	6.94	2.63
3. Borsada yatırım riski	6.29	3.21
4. Rekabet riski (futbol maçı- riskli oyun taktiği)	6.69	2.38
5. Yabancı bir ülkeye yatırım riski (düşük maliyete karşın istikrarsız bir ülke)	5.58	3.34
6. Kariyer riski (zor bir eğitim süreci)	6.37	2.69
7. İkili rekabet riski (satranç- galibiyet hamlesi)	6.10	2.63
8. Kariyer riski (meslek seçimi)	6.48	2.96
9. Yaşam riski (esaret - özgürlük)	6.31	3.07
10. Siyasi ve mali risk (Politikaya atılmanın yüksek ekonomik maliyeti)	6.12	2.73
11. Kariyer (meslekte yükselme) riski	6.31	2.52
12. Sosyal risk (Farklı görüşlere sahip biriyle evlenme riski)	5.73	2.79

Belirsizliğe tolerans ve genel risk eğilimine yönelik alınan bu sonuçlardan sonra, araştırmanın temel sorusu olarak, girişimcilerin ortalama genel risk eğilim puanı ile belirsizliğe tolerans puanı arasında ilişki aranmış, ancak, beklenenin aksine bu iki girişimci özelliği arasında istatistiki bir ilişki bulunamamıştır. Daha açık bir deyişle, girişimcilerin belirsizliğe karşı sahip oldukları tolerans, onların genel risk alma eğilimlerini açıklayamamaktadır.

Sonraki aşamada ise, daha ayrıntılı bir analiz için, girişimcinin belirsizliğe tolerans puanı ile her bir risk senaryosu arasında korelasyon analizi ile ilişki aranmış ve on iki risk senaryosunun sadece biri için, belirsizliğe tolerans düzeyi ile risk eğilimi arasında istatistiki olarak ters yönde bir ilişki bulunmuştur ($p = 0.02 < 0.05$). İkili rekabeti içeren bu senaryoda, bir satranç turnuvasında, oyunculardan birinin çok riskli bir hamleyle galip gelmeyi denemesi, ancak, bu hamlenin aynı zamanda güçlü yenilme riskini de içermesi anlatılmaktadır.

İkili rekabet senaryosundaki risk eğilimi ile girişimcilerin tolerans düzeyi arasında bulunan ters yöndeki ilişki, tolerans azaldıkça, girişimcinin ikili rekabetteki risk alma eğiliminin artması anlamındadır. Bu durum, belirsizlikten kaçınan toplumlarda görülen, bireylerin belirsizliği azaltmak için zaman zaman yüksek risk üstlenme davranışı ile açıklanabilir (Hofstede, 1991).

Son aşamada da, girişimcilerin demografik özellikleri ile işletme özelliklerinin, belirsizliğe tolerans ve risk alma eğilimleri ile olan ilişkisi regresyon analizi yardımıyla incelenmiştir. Bulgulara göre, bu özellikler arasında sadece eğitim düzeyi, girişimcilerin belirsizliğe tolerans düzeyi ve ikili rekabetteki risk eğilimi ile ilişkilidir (Tablo 5); lise ve ortaokul eğitimine sahip olan girişimcilerin belirsizliğe toleransı azaldıkça, ikili rekabette üstlendikleri risk artmaktadır.

Tablo 5: Girişimcinin Belirsizliğe Tolerans Düzeyi ve Risk Eğilimi ile Demografik Özellikleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları

	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>	<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95,0%</i>	<i>Yüksek 95,0%</i>
Sabit katsayı	8,948996284	0,835971	10,70491	1,49E-17	7,287412	10,61058	7,287412	10,61058
Risk eğilimi (7)	-0,284771569	0,120241	-2,36834	0,020083	-0,52376	-0,04578	-0,52376	-0,04578
Eğitim -Lise ve altı	-2,091503482	0,623513	-3,35438	0,00118*	-3,3308	-0,8522	-3,3308	-0,8522

Belirlilik katsayısı (R Kare) = 0.171 F= 8.97 Regresyonun anlamlılığı = 0.0002

* İlişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir ($p < 0.05$).

Aynı şekilde, demografik özellikler ile işletme özelliklerinin, girişimcilerin genel risk eğilimleriyle olan ilişkisi de incelenmiş ve sadece faaliyet gösterilen pazar alanı tipi ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, risk eğilimi düşük olan girişimciler, diğer pazar alternatiflerine göre daha fazla belirlilik

içeren bölgesel pazarları seçmektedirler (Tablo 6). Girişimcilerin belirsizliğe tolerans düzeyi ile işletme özellikleri arasında ise bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 6: Girişimcilerdeki Risk Eğiliminin İşletme Özellikleri ile İlişkinine Yönelik Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları

	Katsayılar	Standart Hata	t Stat	P-değeri	Düşük %95	Yüksek %95	Düşük 95,0%	Yüksek 95,0%
Sabit katsayı	84,09524	3,095211	27,16947	3,81E-42	77,93557	90,25491	77,93557	90,25491
Pazar alanı	-10,6362	3,58866	-2,96384	0,004001*	-17,7779	-3,49455	-17,7779	-3,49455
Belirlilik katsayısı (R Kare) = 0.098 F= 8.78 Regresyonun anlamlılığı = 0.004								
* İlişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir (p < 0.05).								

Genel Değerlendirme ve Yeni Araştırma Soruları

Bu araştırmada, girişimcinin genel risk alma eğilimi ile belirsizliğe tolerans düzeyi arasında var olduğu düşünülen ilişki, bazı demografik ve işletme özellikleri de dikkate alınarak analiz edilmiştir.

İlk olarak, girişimcilerde risk alma eğilimi, genel bir eğilim olarak ele alındığında, belirsizliğe tolerans düzeyi ile aralarında ilişki olduğu tam olarak söylenememektedir. Bu nedenle ölçeğin yapısının, riskli durumları, kariyer riski, ekonomik risk, rekabet riski, sağlık riski ve sosyal risk olarak kategorileştirmeye uygun olmasından yararlanılarak, risk eğilimi ile belirsizliğe tolerans ilişkisi bu alt değişkenler bazında tekrar analiz edilmiş ve tek bir riskli durum için (ikili rekabet senaryosu) güçlü bir ilişki saptanmıştır.

Girişimcilerin, ikili rekabet durumundaki risk eğilimleri ile belirsizlik toleransı arasında anlamlı, ancak, ters yönde bir ilişki vardır ve bu durum sadece eğitim düzeyi ile farklılaşan girişimciler için geçerlidir. Diğer bir deyişle, lise ve altı düzeyde eğitime sahip girişimcilerin ikili rekabet durumunda belirsizliğe toleransları azalırken, risk alma eğilimleri güçlenmektedir.

Bu ilişki, belirsizliğe tolerans düzeyi ile genel risk eğilimi arasındaki ilişkiyi tek başına açıklayacak kadar güçlü olmasa da, önemlidir; çünkü bu bir rekabet senaryosudur ve girişimcinin, belirsizliğe toleransı düşük de olsa, rakibi ile mücadelede riskli stratejileri seçebileceği anlamındadır. Hofstede'in (1994), 'belirsizlikten kaçınmanın yüksek' olduğu toplumlarda bireyler, belirsizliği azaltmak için yüksek risk alabilirler şeklindeki saptaması bu durumu açıklamak için kullanılabilir. Ayrıca bu bulgu, girişimcinin farklı özelliklere sahip riskli durumlara (ekonomik, kariyeri sağlık, sosyal gibi) farklı tepkiler verilebileceğini göstererek, risk alma eğilimini genelleştirmenin sorunlu olabileceğine dikkat çekmektedir. Nitekim girişimciler, sağlık konusunda yüksek riskten kaçınırken, yabancı bir ülkede yatırım kararı gerektiğinde, daha yüksek risk

üstlenebilmektedirler. Diğer yandan, girişimcilerin riskli duruma yönelik herhangi bir öznel deneyime sahip olup olmadıkları bilinmediği için, neden her konuda aynı düzeyde risk almadıkları açık değildir.

Dikkat çekici bir diğer bulgu da, demografik faktörler arasında yer alan eğitim faktörünün, belirsizliğe tolerans ve risk alma eğilimi arasındaki, aynı yönde beklenen ilişkiyi ters yönde geliştirmesidir. Bu durum ilk bakışta, eğitim düzeyinin artması ile girişimcinin riskli durumlara daha ihtiyatlı tepki vermesi veya riski hesaplayarak alması anlamına gelse de; eğitimin, riskin kavramsallaştırılmasında, algılanmasında veya riskli durumun değerlendirilmesinde, bireyin bilişsel süreçlerini nasıl etkilediği kapsamlı bir araştırma konusu olmalıdır. Girişimcinin faaliyet alanı ile risk alma eğilimi arasındaki ilişki ise tutarlıdır; bölgesel pazar, yüksek riski tercih etmeyen girişimciler için en uygun alan alternatifidir.

Bu çalışmanın diğer önemli bir bulgusu da, araştırma kapsamındaki girişimciler için saptanan belirsizliğe tolerans düzeyinin, önceki araştırmalarda (Hofstede, 1991; Wasti, 1995; Erdem, 1996; Varoğlu, 2000) farklı gruplar için saptanan ve bu çalışma için de bir veri olarak kabul edilen, toplumdaki yüksek belirsizlikten kaçınma eğilimi ile benzer yönde olmasıdır. Ancak, toplumsal kültürün girişimcilerin belirsizliğe tolerans eğilimini etkilediği yönünde bir genellemeye gitmek, araştırmanın sınırlı örneklemini nedeniyle henüz mümkün değildir. Bu nedenle, kültürel özelliklerin girişimciler üzerindeki etkilerini inceleyen daha fazla sayıda araştırmaya ihtiyaç olduğu vurgulanmalıdır. Özellikle girişimcilğe yönelik kültürel yaklaşımın olgunlaşmasına katkıda bulunacak bu araştırmaların kapsamı, gerek aynı kültürel bağlam içinde yer alan değişik kontrol grupları ile, gerekse farklı kültürlerdeki girişimciler ile karşılaştırılmalı ve daha geniş örneklemlilerle genişletilmelidir.

Son olarak, risk eğiliminin karmaşık yapısı nedeniyle, bu eğilimi ölçen araştırma araçlarının da geliştirilmeye açık olduğu söylenebilir. Girişimcilerin, tüm riskli olaylar karşısındaki genel eğiliminin belirlenmesinin yanısıra, farklı riskli durumlara (ekonomik, sağlık, kariyer, sosyal riskler) yönelik farklı eğilimlerini belirginleştirebilecek daha kapsamlı araçlara ihtiyaç vardır.

SONUÇ

Risk, girişimcinin sürekli olarak belirsiz bir çevrede karar vermek durumunda olması nedeniyle, girişimcilik davranışının temel özelliklerinden biridir ve risk eğilimi, girişimcilik yazınında farklı yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılan bir konudur. Özellikler yaklaşımı risk eğiliminin, başarıya ihtiyacı, iç kontrol odağı, belirsizliğe tolerans gibi tipik bir girişimci özelliği olduğunu savunurken, bilişsel yaklaşım, girişimcinin riskli durumları algılama sürecine ve bu süreci etkileyen faktörler üzerine yoğunlaşmaktadır.

Kuşkusuz bu yaklaşımlar, bir ekonomik faaliyetten ziyade, beşeri bir olgu olan girişimciliğin anlaşılabilmesi için önemli araçlar sağlamaktadır. Ancak, yakın

tarifli araştırmalarla birlikte, tek bir girişimci tipolojisinden ve evrensel bir girişimcilik kültüründen sözetmenin mümkün olamayacağı, girişimciliği etkileyen toplumsal - kültürel faktörlerin de araştırılması gerekliliği anlaşılmıştır.

Bu çalışmada, risk ile belirsizlik yapıları arasındaki yakın ilişkiden yola çıkarak, yüksek belirsizlikten kaçınma eğilimine sahip olduğu kabul edilen toplumumuzda, girişimcilerin belirsizliğe tolerans ve risk alma eğilimi arasında ilişki aranmıştır. Araştırmaya katılan girişimci grup için bu özellikler, toplumun belirsizlikten kaçınma özelliği ile çelişmemektedir. Bununla birlikte, girişimcilerin belirsizliğe tolerans düzeyi, genel risk alma eğilimlerini tam olarak açıklayamamıştır. Bu nedenle, gerek risk ve belirsizlik yapıları arasındaki ilişkiyi etkileyen farklı unsurların, gerekse kültürel özelliklerin ilgili süreçlere olan etkisinin karřılařtırılmalđ çalışmalarla derinleştirilerek araştırılması gerekliliği ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

- Baron, R.A. (1998) "Cognitive Mechanisms in Entrepreneurship: Why and When Entrepreneurs Think Differently Than Other People", *Journal of Business Venturing*, 13(4).
- Begley, T.M., Boyd, D.P. (1987) "Psychological Characteristics Associated With Performance in Entrepreneurial Firms and Small Business", *Journal of Business Venturing*, 2(1) (Abstract).
- Brochaus, R.H. (1980) "Risk Taking Propensity of Entrepreneurs", *Academy of Management Journal*, 23(3).
- Busenitz, L.W. ve Lau, C. (1996) "A Cross-cultural Cognitive Model of New Venture Creation", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 20(4).
- Busenitz, L.W. (1999) "Entrepreneurial Risk and Strategic Decision Making", *The Journal of Applied Behavioral Science*, 35(3).
- Bygrave W. ve Minniti, M. (2000) "The Social Dynamics of Entrepreneurship", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 24(3).
- Camphell, C.A. (1992) "A Decision Theory Model For Entrepreneurial Acts", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 17(1).
- Chen, v.d. (1998) "Does Entrepreneurial Self-efficacy Distinguish Entrepreneurs From Managers?", *Journal of Business Venturing*, 13(4).
- Crow, G. (1998) "The Entrepreneurial Personality Building A Sustainable Future For Self and Profession", *Nursing Administration Quarterly*, 22(2).
- Das, T.K. ve Teng, B.S. (1997) "Time and Entrepreneurial Risk Behaviour", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 22(2).
- Erdem, F. (1996) *İşletme Kltrii*, Fredrich-Nauman Vakfı Yayını, Ankara, 1996.

- Eroğlu, F. (1998) *Davranış Bilimleri*, Beta Yayını, İstanbul.
- Hofstede, H. (1991) *Vivre Dans Une Monde Multiculturel*, Les Editions D'Organisation, Paris.
- Johnson, B.R. (1990) "Toward A Multidimensional Model of Entrepreneurship: The Case of Achievement Motivation and the Entrepreneur", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 14(3).
- Kets de Vries, F.R. (1996) "The Anatomy of the Entrepreneur: Clinical Observations", *Human Relations*, 49(7).
- Kogan, N. ve Wallach, M.A. (1964) *Risk Taking: A Study in Cognition And Personality*, New York : Holt, Rinehart & Winston.
- Kowert, P.A. ve Hermann, M.G. (1997) " Who Takes Risks? Daring and Caution in Foreign Policy Making", *Journal of Conflict Resolution*, 41(5).
- Kuratko ve Hodgetts, (1998) *Entrepreneurship: A Contemporary Approach*, Dryden Press, Orlando.
- Lau, T. ve Chan, K.F. (1994) "The Incident Method – Alternative Way of Studying Entrepreneurial Behaviour", *Irish Business and Administrative Research*, 15.
- Littunen, H. (2000) "Entrepreneurship and the Characteristics of the Entrepreneurial Personality", *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 6(6).
- McCarthy, B. ve Leavy, B. (1999) "The Entrepreneur, Risk Perception and Change Over Time: A Typology Approach", *Irish Business and Administrative Research*, 19/20(1).
- McMaster, U. (1976) "Some Psychometric Correlates of Behaviour in India and Canada", *International Journal of Psychology*, 11(1) (Abstract).
- Minniti, M. ve Bygrave, W. (1999) "The Microfoundations of Entrepreneurship", *Entrepreneurship Theory and Practice*, 23(4).
- Morrison, A. (2000) "Entrepreneurship : What Triggers It?", *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 6(2).
- Mueller, S.L., Thomas, A.S. (2001) "Culture and Entrepreneurial Potential: A Nine Country Study of Locus Control and Innovativeness", *Journal of Business Venturing*, 16(1).
- Palich L.E. ve Bagby, D.R. (1995) "Using Cognitive Theory to Explain Entrepreneurial Risk-Taking: Challenging Conventional Wisdom", *Journal of Business Venturing*, 10(6).
- Pendelieu, G. (1997) *Le Profil du Createur d'Entreprise*, L'Harmattan, Paris.

- Pillis, E.G. (1998) “*Achievement Got To Do With It? The Role Of National Culture in The Relationship Between Entrepreneurship and Achievement Motivation*”, Working Paper, internet üzerinden.
- Ray, D. (1994) “The Role of Risk Taking in Singapore”, *Journal of Business Venturing*, 9(2).
- Sargut, S. (1994) *Kültürlerarası Yönetim ve Farklılaşma*, Verso Yayını, Ankara.
- Scott, S. (1992) “Cultural Values and Championing Process”, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(4).
- Shaver, K.G. ve Scott, L.R. (1991) “Person, Process, Choice: The Psychology of New Venture Creation”, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 16(2).
- Sitkin, S.B. ve Paolo, A.L. (1992) “Reconceptualizing The Determinants of Risk Behaviour”, *Academy of Management Review*, 17(1).
- Sitkin, B.S. ve Weingart, L.R. (1995) “Determinants of Risky Decision-Making Behaviour: A Test Of The Mediating Role of Risk Perceptions and Propensity”, *Academy of Management Review*, 38(16).
- Stewart, W ve Roth. P. (1992) “*Risk Propensity Differences Between Entrepreneurs and Managers: A Meta-Analytic Review*”, Working Paper (A.M. Spiro Center for Entrepreneurial Leadership), no: 99-101, internet üzerinden.
- Teoh, H.Y. ve Foo, S.L. (1997) “Moderating Effects of Tolerance For Ambiguity and Risk-Taking Propensity on The Role Conflict- Perceived Performance Relationship: Evidence From Singaporean Entrepreneurs”, *Journal of Business Venturing*, 12(1).
- Terpstra, R. V.d. (1993) “Cultural Influences On The Risk Taking Propensity of US And Hong Kong Managers”, *International Journal of Management*, 10(2).
- Thompson, J.L. (1999) “A Strategic Perspective of Entrepreneurship”, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 5(6).
- Tiessen, J.H. (1997) “Individualism, Collectivism and Entrepreneurship: A Framework for International Comparative Research” *Journal of Business Venturing*, 12(5).
- Varoğlu v.d. (2000) “*Bilimsel Araştırma Yöntemine Farklı Bir Bakış: Analitik Düşünce – Bütünleşik Düşünce Modelleri ile Belirsizlikten Kaçınma ve Güç Mesafesi Araştırması*”, 8. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Nevşehir.
- Wasti, A. (1995) “Kültürlerarası Farklılaşmanın Örgütsel Yapı ve Davranışa Etkileri: Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 22(4).
- Williams, S. ve Narendan, S. (1999) “Determinants of Managerial Risk: Exploring Personality and Cultural Influences”, *The Journal of Social Psychology*, 139(1).

Yasin, M. (1996) “Entrepreneurial Effectiveness and Achievement in Arab Culture”, *Journal of Business Research*, 35(1)

EK-1 : MAC DONALD’IN BELİRSİZLİĞE TOLERANS ÖLÇEĞİNDE YER ALAN ÖNERME ÖRNEKLERİ

- Karşımdaki insanın düşüncelerini tahmin edememek beni rahatsız eder. (Doğru) (Yanlış)
- Bazen kurallara karşı çıkmaktan ve benden beklenmeyen şeyleri yapmaktan zevk alırım. (Doğru) (Yanlış)
- Kesin bir çözüm bulma olasılığım olmadığı sürece herhangi bir sorun üzerinde çalışmaktan hoşlanmam. (Doğru) (Yanlış)

EK-2 : KOGAN-WALLACH’IN, RİSK EĞİLİM ÖLÇEĞİNDE YER ALAN RİSKLİ SENARYO ÖRNEKLERİ(*)

- **İkili rekabet senaryosu** : Usta bir satranç oyuncusu olan Galip Bey, ulusal satranç turnuvasına katılır. İlk maçtaki rakibi turnuvanın favori oyuncusudur. Galip Bey, diğer turnuvalardaki performansı ile karşılaştırıldığında, bu turnuvada daha düşük bir sıralamada yer almaktadır. Favori olan rakibi ile oynarken, kendisini hızlı bir galibiyete götürecek riskli bir hamle tasarlar. Ancak, bu hamle başarısız olursa Galip Bey kesin mağlup olacaktır.

Size göre Galip Bey’in riskli hamleyi yapabilmesi için kabul edilebilir en düşük olasılık ne olmalıdır?

- Riskli hamlenin başarılı olma olasılığı % 10
- Riskli hamlenin başarılı olma olasılığı % 30
- Riskli hamlenin başarılı olma olasılığı % 50
- Riskli hamlenin başarılı olma olasılığı % 70
- Riskli hamlenin başarılı olma olasılığı % 90
- Olasılık ne olursa olsun Galip Bey riskli hamlesini yapmamalıdır.

- **Yatırım riski** : Emin Bey, hafif metal üreten bir şirketin başkanıdır. İşletme gerçekten başarılıdır ve yeni bir bölgeye ilave fabrika kurarak büyümeyi planlamaktadır. Yeni fabrikanın yeri için iki seçenek söz konusudur: Ülke içi veya yabancı bir ülke. Yabancı ülkede yatırım yapmanın avantajları, düşük işgücü maliyetleri ve hammaddeye kolay ulaşma gibi nedenlerle yatırımın hızla geriye dönmesidir. Ancak, bu ülkenin tarihinde politik istikrarsızlıklar mevcuttur ve mevcut yönetimin değişme olasılığı vardır. Ülkedeki azınlık partinin başkanı ise yabancı yatırımların millileştirilmesini savunmaktadır.

Size göre Emin Bey’in şirketinin yabancı ülkede yatırım kararı vermesi için kabul edilebilir en düşük olasılık ne olmalıdır?

- Yabancı ülkede politik istikrarın sağlanma olasılığı % 10
- Yabancı ülkede politik istikrarın sağlanma olasılığı % 30
- Yabancı ülkede politik istikrarın sağlanma olasılığı % 50

- *Yabancı ülkede politik istikrarın sağlanma olasılığı % 70*
- *Yabancı ülkede politik istikrarın sağlanma olasılığı % 90*
- *Olasılık ne olursa olsun şirket yabancı ülkeye yatırım yapmamalıdır.*

- **Sağlık riski** : Bilal Bey, 45 yaşında bir muhasebecidir. Son dönemlerde yaşadığı sağlık şikayetleri için gittiği doktoru, ona bir çeşit kalp rahatsızlığı olduğunu açıklar. Bu rahatsızlık, Bilal Bey'in yaşam alışkanlıklarından çoğunu değiştirmesini gerektirmektedir: *İş yükünü azaltma, ağır bir beslenme diyeti, uygun boş zaman faaliyetleri yapma gibi. Buna karşın, doktoru Bilal Bey'e kritik bir ameliyat yapılabileceğini, eğer ameliyat başarılı olursa kalp sorununun tamamen hafifleyeceğini belirtir. Ancak, ameliyatın başarısı garanti değildir, ölümler de sonuçlanabilir.*

Sizce göre bu ameliyatın gerçekleştirilmesi için kabul edilebilir en düşük olasılık ne olmalıdır?

- *Olasılığı ne olursa Bilal bey bu ameliyatı kabul etmemelidir.*
- *Ameliyatın başarı şansı % 90*
- *Ameliyatın başarı şansı % 70*
- *Ameliyatın başarı şansı % 50*
- *Ameliyatın başarı şansı % 30*
- *Ameliyatın başarı şansı % 10*

Copyright of Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal / Akdeniz Universitesi Iktisadi ve Idari Bilimler Fakultesi Dergisi is the property of Akdeniz University Faculty of Economics & Administrative Sciences and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.